

В І Д Г У К

офіційного опонента на дисертацію Туревської Світлани Олександрівни «Професійне самоврядування нотаріусів: адміністративно-правовий аспект», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

У сучасній правовій науці та юридичній практиці недостатньо приділяється уваги науковим прогнозам розвитку професійного самоврядування нотаріусів на майбутні періоди, що не узгоджується з процесами вдосконалення та розвитку системи нотаріату України. Дотепер професійне самоврядування нотаріусів залишається недостатньо врегульованим, а пошуки науковців стосувались тільки окремих його аспектів та проблем. Попередні наукові праці вчених, присвячені проблемам професійного самоврядування нотаріусів, можна вважати важливими і необхідними етапами для побудови бази діяльності самоврядування, але у межах цих досліджень простежується другорядна роль професійного самоврядування нотаріусів у системі впорядкування діяльності нотаріусів. Ці дослідження практично не вплинули на підвищення якості професійного самоврядування нотаріусів. Отже, актуальність дисертаційного дослідження не викликає сумніву.

Дисертаційне дослідження виконано на високому професійному рівні, тема розкрита досить повно. Чітко та послідовно сформульовані мета та завдання дисертаційного дослідження. Їх постановка та обґрунтованість дозволяють розкрити основний зміст теми.

Об'єкт і предмет дисертаційного дослідження визначені у відповідності до встановлених вимог та дозволяють всебічно проаналізувати поставлену проблему. Так, об'єктом дослідження є правові відносини, які виникають в процесі діяльності професійного самоврядування нотаріусів. Предметом дослідження є професійне самоврядування нотаріусів: адміністративно-правовий аспект (с.20)

Структура дисертації С.О. Туревської логічно витікає з поставлених завдань, об'єкту і предмету. Здобувачка наукового ступеню показала глибокі теоретичні та практичне знання окресленої проблематики, вміння самостійно узагальнювати і аналізувати нормативні та статистичні матеріали, загальну та спеціальну літературу, робити правильні, науково-обґрунтовані висновки, формувати визначення правових понять і пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства.

Позитивним є те що у дисертації використана не тільки юридична література, а й література з економіки, соціології та інших галузей знань. При цьому значну увагу приділено правозастосовній практиці та статистичним матеріалам, що дозволило авторці досягти високого ступеню обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, які сформульовані в дисертації. В дисертації сформульовано цілий ряд положень, які дозволяють оцінити належний рівень його наукової новизни. Позитивно, що всі вони належним чином обґрунтовані.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що дисертаційне дослідження є однією із перших спроб, на основі аналізу наукових поглядів вчених, норм чинного законодавства та практики його реалізації, розкрити сутність та окреслити особливості адміністративно-правових засад професійного самоврядування нотаріусів, що дало можливість надати пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення правових та організаційних засад функціонування даних суб'єктів (с.21)

Заслуговує уваги авторська спроба здійснити класифікацію суб'єктів, що входять до Нотаріальної палати України, які запропоновано поділити наступні групи: 1) суб'єкти забезпечення функціонування та реалізації основних повноважень самоврядування: З'їзд нотаріусів України, Рада НПУ, Президент, Перший віце-президент та Віце-президент НПУ, Ревізійна комісія, а також Комісія з питань професійної етики нотаріусів; 2) допоміжні колегіальні та дорадчі органи, діяльність яких спрямована на більш глибоку та якісну

реалізацію окремих функцій із забезпечення нотаріального самоврядування та захисту професійних інтересів та прав нотаріусів (с.23).

Аналіз норм Закону України «Про нотаріат», зокрема в частині правового регулювання професійного самоврядування нотаріусів, дозволив дисертантці обґрунтувати, що наведений у статті 16 Закону України «Про Нотаріат» перелік принципів професійного самоврядування нотаріусів, потребує розширення такими засадами, як: верховенства права; принцип делегованості повноважень; принцип стабільного розвитку; принцип запобігання корупції (с.24).

Досить правильним для розуміння є визначення в дисертаційному дослідженні професійного самоврядування нотаріусів. Авторка влучно наголошує, що професійне самоврядування нотаріусів представляє собою: по-перше, гарантоване законодавством України право нотаріусів, як професійної спільноти, приймати безпосередню участь у вирішенні питань своєї цільової діяльності, представляти себе та захищати надані законодавством права, свободи та інтереси; по-друге, спеціальна, додаткова гарантія незалежності інституту нотаріату у вирішенні всіх ключових питань, пов'язаних з організацією роботи нотаріусів, захистом їх прав та інтересів через спеціальну самоврядну інституцію – Нотаріальну палату України; по-третє, форма самоорганізації, саморегуляції та самоуправління професійної спільноти нотаріусів, яка у визначеному законодавством порядку забезпечує автономне регулювання внутрішньо-організаційних відносин щодо функціонування інституту нотаріату, сприяє ефективному виконанню нотаріальної діяльності, захищає права та представляє інтереси нотаріусів та інших суб'єктів, що користуються їхніми послугами (с. 41).

Цікавою та науково-обґрунтованою є позиція дисертантки стосовно системи правових засад функціонування професійного самоврядування. Так авторкою обґрунтовано висновок, що на сьогоднішній день система правових засад функціонування професійного самоврядування нотаріусів представлена сукупністю нормативно-правових актів різної юридичної сили, що включають

Конституцію України, міжнародні нормативні документи, законодавчі акти, тощо. Ключове місце в системі відповідних нормативно-правових актів належить Рішенням Ради Нотаріальної палати України, які врегульовують всі найбільш важливі аспекти діяльності самоврядування нотаріусів. Разом із тим, такий стан речей є не зовсім вірним, а відтак, вбачається необхідним врегулювати роботу Нотаріальної палати та її комісій саме на законодавчому рівні, що забезпечить законність їх функціонування та відповідність принципу верховенства права (с. 67).

Слід зазначити, що Туревська С.О. слушно підкреслює: органи професійного самоврядування нотаріусів, згідно до чинного законодавства України, представлено Нотаріальною палатою України та підпорядкованими їй суб'єктами. НПУ – це ключовий, недержавний орган із широкими делегованими повноваженнями в сфері управління нотаріатом та діяльністю його представників. Дана палата незалежна від державних структур та об'єднує всіх, без виключення, нотаріусів. Його структуру складають спеціальні органи, З'їзд нотаріусів України, Рада НПУ, Президент, Перший віце-президент та Віце-президент НПУ, Ревізійна комісія, а також Комісія з питань професійної етики нотаріусів. Вони забезпечують функціонування та реалізацію основних повноважень Нотаріальної палати України, а також вирішення найбільш значимих питань професійної діяльності нотаріусів. Крім вказаних органів, в системі НПУ створюються допоміжні колегіальні, дорадчі органи, мета роботи яких – це більш глибока та якісна реалізація окремих функцій із забезпечення нотаріального самоврядування та захисту професійних інтересів та прав нотаріусів (с. 101).

В роботі справедливо відзначається, що на сьогоднішній день в діяльності органів професійного самоврядування нотаріусів реалізується ціла низка адміністративних процедур, кожна з яких тісно пов'язана між собою. Значення таких процедур полягає у тому, щоб забезпечити прозорість та законність роботи, як самих нотаріусів, так і власне органів самоврядування. А відтак,

якісне законодавче врегулювання таких процедур сприяє підвищенню рівня правової визначеності в діяльності нотаріальної спільноти, а також гарантує дотримання прав, свобод та інтересів, як самих нотаріусів, так і громадян, які звертаються за нотаріальними послугами. Також ці процедури сприяють взаємодії органів професійного самоврядування з державними установами та міжнародними організаціями, що є важливим чинником для розвитку нотаріату як однієї із ключових інституцій України (с.135).

Слід погодитись із позицією авторки, що важливим кроком удосконалення адміністративно-правового регулювання організації діяльності та функціонування органів професійного самоврядування нотаріусів є кодифікація законодавства про нотаріальну діяльну діяльність. Кодифікація в даному контексті передбачає систематизацію, узгодження та оновлення нормативно-правових актів у єдиному законодавчому акті, що забезпечує ефективне та прозоре функціонування нотаріату. Що ж стосується самоврядування, то у цьому документі діяльності останнього слід приділити окремий розділ, в рамках якого доцільно: по-перше, більш детально врегулювати адміністративно-правовий статус самоврядування, зокрема Нотаріальної палати; по-друге, створити ефективну систему контролю та нагляду за діяльністю нотаріусів збоку самоврядування; по-третє, стандартизувати окремі адміністративні процедури діяльності самоврядування (с.170).

В роботі доведено, що з метою вдосконалення адміністративно-правового регулювання організації діяльності та функціонування органів професійного самоврядування нотаріусів слід: по-перше, розробити та прийняти «Концепцію розвитку нотаріату в Україні», в якій в якості окремого напрямку слід виділити вдосконалення самоврядування нотаріату. Метою такого напрямку має бути розвиток ефективної, незалежної та самостійної системи професійного самоврядування нотаріусів, яка сприятиме підвищенню якості нотаріальних послуг, забезпеченню законності та захисту прав нотаріусів та

громадян; по-друге, здійснити кодифікацію законодавства про нотаріальну діяльну діяльність, що передбачає систематизацію, узгодження та оновлення нормативно-правових актів у єдиному законодавчому акті, що забезпечує ефективне та прозоре функціонування нотаріату, а також його самоврядування. В даному нормативно-правовому акті слід виділити окремий розділ присвячений регулюванню професійного самоврядування нотаріусів; по-третє, вирішити правову колізію щодо легальності обов'язкового залучення нотаріусів до самоврядування, без їх згоди, а також суперечливості даного положення нормам Конституції України; по-четверте, забезпечити ефективне впровадження самоврядування в діяльність самоврядування нотаріусів, що сприятиме більшій прозорості та підзвітності діяльності нотаріусів. Автоматизовані системи контролю дадуть змогу ефективніше відстежувати дотримання стандартів та етичних норм, а також підвищать рівень довіри громадян до інституту нотаріату (с.176–177).

Аргументація положень дисертаційного дослідження вважається нами досить переконливою.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки і пропозиції використовуються та можуть бути використані у: науково-дослідній сфері - як основа для проведення подальших теоретико-прикладних досліджень, присвячених адміністративно-правовим аспектам функціонування професійного самоврядування нотаріусів; правотворчій діяльності – в процесі розробки та вдосконалення законодавчих та інших нормативно-правових актів, які регулюють діяльність нотаріату взагалі, а також самоврядування нотаріусів, зокрема; правозастосовній діяльності — з метою вдосконалення практичної реалізації форм та методів діяльності органів професійного самоврядування нотаріусів; освітньому процесі — під час підготовки лекційних, навчально-методичних матеріалів, а також навчальних посібників та підручників з дисциплін: «Адміністративне право»; «Нотаріат в Україні», тощо..

Водночас слід зазначити, що дисертація Туревської С.О. не позбавлена деяких недоліків:

1. Авторці, досліджуючи сутність, зміст та правову природу професійного самоврядування нотаріусів в системі внутрішньо організаційних адміністративно-правових відносин в системі інституту нотаріату, слід було більше уваги приділити історичному розвитку професійного самоврядування нотаріусів в Україні, такий підхід дозволив би їй більш детально встановити недоліки розвитку нотаріату спираючись на історичний його розвиток.

2. На стор. 85 дослідження авторкою наголошено, що «професійне самоврядування нотаріусів реалізується через визначену державою організаційно-управлінську модель, представлену певним суб'єктом. На сьогоднішній день це Нотаріальна палата України, але з часом подібний формат може змінитись, а замість цієї інституції буде визначено декілька нових». З приводу цього твердження є декілька питань: по-перше, про які саме нові інституції йдеться?; по-друге, як ставиться сама дисертантка до створення таких нових інституцій?

3. Враховуючи швидкий розвиток інформатизації та все більшу кількість випадків використання електронної документації, авторці слід було проаналізувати правові аспекти використання електронного документообігу суб'єктами професійного самоврядування нотаріусів.

4. У другому розділі авторкою справедливо увагу присвячено розкриттю сутності публічно-правового статусу органів професійного самоврядування нотаріусів, характеристиці форм та методів діяльності органів професійного самоврядування нотаріусів, узагальненню адміністративних процедур в діяльності органів професійного самоврядування нотаріусів, але, нажаль, авторка чомусь не звернула увагу на питання взаємодії органів професійного самоврядування нотаріусів.

5. Не зовсім зрозуміло, яким саме чином авторка пропонує «вирішити правову колізію щодо легальності обов'язкового залучення нотаріусів до

самоврядування, без їх згоди, а також суперечливості даного положення нормам Конституції України» (с.176).

Наведені зауваження, які значною мірою носять характер побажань, суттєво не впливають на загальний позитивний висновок щодо якості проведеного дослідження.

В цілому дисертація «Професійне самоврядування нотаріусів: адміністративно-правовий аспект» є самостійно написаною науковою працею, що містить положення, які висунуті авторкою для прилюдного захисту. Теоретичні результати й наукові положення, характеризується єдністю змісту і свідчить про особистий вклад Туревської Світлани Олександрівни в юридичну науку. Вдалий і логічно поєднаний вибір у дослідженні питань, їх актуальність, розумне співвідношення теоретичних міркувань та прикладів з практики, чіткість викладу, аргументованість наукових висновків і узагальнень свідчить про значний науковий рівень проведеного дослідження та його практичне значення.

Основні положення дисертації відображені в авторефераті та публікаціях, що свідчить про ретельну роботу, проведену дисертанткою в процесі наукового дослідження та його апробації.

Таким чином, дисертаційна робота Туревської Світлани Олександрівни «Професійне самоврядування нотаріусів: адміністративно-правовий аспект», відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, а її авторка заслуговує присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

**доктор юридичних наук, професор,
голова громадської організації
«Інформаційно-аналітичний центр
«Сучасне аерокосмічне право»»**

Лариса СОРОКА